

Alternatif Yaklaşımlarla Sosyal Bilgiler Eğitimi

Editörler:

Ramazan SEVER • Mesut AYDIN • Erol KOÇOĞLU

6. Baskı

Editörler:

Ramazan SEVER – Mesut AYDIN – Erol KOÇOĞLU

ALTERNATİF YAKLAŞIMLARLA SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ

ISBN 978-605-318-447-8

DOI 10.14527/9786053184478

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilmektedir.

1. Baskı: Mayıs 2016, Ankara

6. Baskı: Aralık 2021, Ankara

Yayın-Proje: Nisanur Uzunlu

Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sage Yayıncılık Reklam Matbacılık San Tic. Ltd.Şti.

Kazımkarabekir Cad. No: 97/24 İskitler/ANKARA

Tel: (0312) 341 00 02

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 41356

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Sosyal Bilgiler Eğitimi, öğrenme-öğretme sürecinde hedef kitleye bir çok kazanımı aktarmakla birlikte içerdiği kazanımların öğrenciler tarafından anlamlı olarak öğrenilmesi için farklı yaklaşım, strateji, yöntem, teknik ve materyal kullanımına önem veren bir çalışma alanıdır. Ayrıca sosyal bilgiler çalışma alanı, gerek içerdiği disiplinler gerekse bu disiplinlere yönelik olarak hazırlanan kazanımlar bakımından öğrencinin eğitim hayatında kritik bir işleve sahiptir. Çünkü, birey yaşadığı ailenin farkındalığına sahip olup onlara karşı aidiyet duygusuyla bağlanması, yaşadığı toplumun değer algılarını öğrenip içselleştirerek toplumsallaşması, hayatını devam ettirdiği toplum içinde toplumsal kişiliğin en önemli özelliği olan iyi bir yurttaş olmayı, yurttaş olarak ödev ve sorumluluklarını bilmesi ve ona göre toplum içerisinde hareket etmesini Sosyal Bilgiler Eğitimi eğitimi çalışma alanı aracılığıyla edindiği kazanımlar sayesinde öğrenmektedir. Birey Sosyal Bilgiler Eğitimi çalışma alanında edindiği bu kazanımları formal eğitimin uygulandığı örgün eğitim kurumlarına yönelik olarak, ilgili kurullar tarafından hazırlanan programlar aracılığıyla öğrenmektedir. Sosyal bilgiler dersine yönelik hazırlanan öğretim ve ders programlarında yer alan kazanımların, kazanımlara uygun olarak belirlenip düzenlenen içeriğin aktarımında, öğrenme ortamında öğrencinin güdülenme, dikkat ve kavrama düzeyini arttıracak farklı yaklaşımların kullanılması, sosyal bilgiler dersine yönelik öğrencinin başarısını arttıracığından dolayı öğrencinin derse karşı tutumunu da olumlu yönde değiştirecektir. Aynı zamanda, öğrenci başarısı ve tutumunun sosyal bilgiler dersinde olumlu yönde değişmesi öğrencinin derse olan ilgisini arttıracaktır. Bütün bunlardan hareketle sosyal bilgiler derslerinde başarı düzeyini arttırmak amacıyla, sosyal bilgiler öğretmenleri, görev yaptıkları okulların bulunduğu bölgenin bütün özelliklerini göz önüne alarak öğrenme-öğretme sürecinde birbirinden farklı yaklaşımlar kullanabilirler.

Sosyal Bilgiler Eğitimi çalışma alanına yönelik öğrenme öğretme sürecinde yapılan etkinliklere ilişkin, öğrencinin dikkat, öğrenme, güdülenme ve başarı düzeyini arttırmak için geçmişten günümüze Sosyal Bilgiler Eğitiminde kullanılan bütün yaklaşımlar değerlendirilerek oluşturulan farklı yaklaşımlarla sosyal bilgiler eğitimini temele alan bu kitap, on dokuz bölümden oluşmaktadır. Bilimsel ve pedagojik çerçevede akademik bir kitap muhtevasında hazırlanan *Alternatif Yaklaşımlarla Sosyal Bilgiler Eğitimi* adlı eserimiz, eğitim camiasını oluşturan bütün bileşenlere katkı sağlamasını ümit ederek kitaba yazılarıyla katkı sağlayan tüm yazarlarımızı teşekkür ediyoruz.

Editörler

Prof. Dr. Ramazan SEVER

Prof. Dr. Mesut AYDIN

Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU

BÖLÜMLER VE YAZARLAR

1. BÖLÜM: Alternatif Yaklaşımlarla Sosyal Bilgiler Öğretimi ile İlgili Temel Kavramlar

Prof. Dr. Ramazan SEVER - ORCID No: 0000-0001-6792-6041

2. BÖLÜM: Tarihsel Empatiyle Sosyal Bilgiler Öğretimi

Prof. Dr. Mesut AYDIN - ORCID No: 0000-0002-4256-9436

3. BÖLÜM: Görsel Materyallerle Sosyal Bilgiler Öğretimi

Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU - ORCID No: 0000-0003-4595-2892

Doç. Dr. Hasan AYDEMİR - ORCID No: 0000-0002-3073-9194

Dr. Öğr. Üyesi Özcan EKİCİ - ORCID No: 0000-0003-1191-3166

4. BÖLÜM: Haritalarla Sosyal Bilgiler Öğretimi

Prof. Dr. Elvan YALÇINKAYA - ORCID No: 0000-0003-1838-0411

Prof. Dr. Ramazan SEVER - ORCID No: 0000-0001-6792-6041

5. BÖLÜM: Kültürel Değerlerle Sosyal Bilgiler Öğretimi

Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU - ORCID No: 0000-0003-4595-2892

Dr. Öğr. Üyesi Feride ERSOY - ORCID No: 0000-0001-7088-4903

Doç. Dr. Servet ATİK - ORCID No: 0000-0003-2841-6182

6. BÖLÜM: Güncel Olaylarla Sosyal Bilgiler Öğretimi

Prof. Dr. Nihat ŞİMŞEK - ORCID No: 0000-0002-7909-1851

7. BÖLÜM: Eğitsel Oyunlarla Sosyal Bilgiler Öğretimi

Dr. Öğr. Üyesi Esra MİNDİVANLI AKDOĞAN - ORCID No: 0000-0002-6508-3412

Prof. Dr. Ali Sinan BİLGİLİ - ORCID No: 0000-0003-3182-3002

8. BÖLÜM: Hikâyelerle Sosyal Bilgiler Öğretimi

Doç. Dr. İhsan ÜNLÜ - ORCID No: 0000-0003-2769-8966

Dr. Öğr. Üyesi Alpaslan AY - ORCID No: 0000-0001-9607-8280

9. BÖLÜM: Anılarla Sosyal Bilgiler Öğretimi

Doç. Dr. Özlem ULU KALIN - ORCID No: 0000-0001-9317-5261

Arş. Gör. Arcan AYDEMİR - ORCID No: 0000-0001-8110-954X

10. BÖLÜM: Argümantasyon Tekniğiyle Sosyal Bilgiler Öğretimi

Doç. Dr. Sibel OĞUZ - ORCID No: 0000-0002-0764-1279

Dr. Öğr. Üyesi Fatıma Betül DEMİR - ORCID No: 0000-0002-3573-6160

11. BÖLÜM: Ezgilerle Sosyal Bilgiler Öğretimi

Doç. Dr. Özlem ULU KALIN - ORCID No: 0000-0001-9317-5261

12. BÖLÜM: Yeni Bir Öğrenme Ortamı Olarak Artırılmış Gerçeklik Uygulamalarıyla Sosyal Bilgiler Öğretimi

Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU - ORCID No: 0000-0003-4595-2892

Arş. Gör. İlyas AKKUŞ - ORCID No: 0000-0002-0932-4787

Dr. Öğr. Üyesi Uğur ÖZHAN - ORCID No: 0000-0003-1890-3868

13. BÖLÜM: Sınıf Dışı Öğretim Teknikleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi

Doç. Dr. Gül TUNCEL - ORCID No: 0000-0002-2448-7955

Dr. Öğr. Üyesi Hacer DOLANBAY - ORCID No: 0000-0002-9408-5636

14. BÖLÜM: Şiirlerle Sosyal Bilgiler Öğretimi

Doç. Dr. Özkan AKMAN - ORCID No: 0000-0002-1594-7200

15. BÖLÜM: Sahne Sanatlarıyla Sosyal Bilgiler Öğretimi

Dr. Öğr. Üyesi Cihan KARA - ORCID No: 0000-0002-8230-810X

Dr. Öğr. Üyesi Kenan BAŞ

16. BÖLÜM: Sınav Yoluyla Sosyal Bilgiler Öğretimi

Doç. Dr. İsmail ŞAN - ORCID No: 0000-0003-0780-0169

Prof. Dr. Mustafa AKDAĞ - ORCID No: 0000-0002-9128-9465

Ashhan KURT

17. BÖLÜM: Resim ve Fotoğraflarla Sosyal Bilgiler Öğretimi

Doç. Dr. Selçuk ILGAZ - ORCID No: 0000-0003-0441-5230

Dr. Öğr. Üyesi Hasan ASLAN - ORCID No: 0000-0003-2035-1388

Dr. Öğr. Üyesi Hakan ÖRTEN - ORCID No: 0000-0001-5931-7254

18. BÖLÜM: Yerel Tarih Etkinlikleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi

Prof. Dr. Mesut AYDIN - ORCID No: 0000-0002-4256-9436

Prof. Dr. Recep DÜNDAR - ORCID No: 0000-0002-0029-1739

Arş. Gör. Fatih KAYA - ORCID No: 0000-0002-9011-8656

19. BÖLÜM: Dinî ve Ahlaki Değerlerle Sosyal Bilgiler Öğretimi

Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU - ORCID No: 0000-0003-4595-2892

Dr. Öğr. Üyesi Emine ERDOĞAN

20. BÖLÜM: Sosyal Bilgiler Eğitiminde Altı Ayakkabılı Uygulama Tekniği

Prof. Dr. Hilmi DEMİRKAYA - ORCID No: 0000-0002-4456-580X

Arş. Gör. Ülkü Tuğçe ÇAL - ORCID No: 0000-0003-2902-8229

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarlar	v

1. BÖLÜM

ALTERNATİF YAKLAŞIMLARLA SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Özet	1
Giriş.....	2
Eğitim.....	2
Sosyal Bilgiler.....	2
Anı (Hatırat)	3
Argümantasyon	3
Artırılmış Gerçeklik.....	4
Oyun	4
Eğitsel Oyun.....	5
Ezgi - Türkü - Şarkı	5
Harita	6
Hikâye.....	6
Kültür	7
Resim ve Fotoğraf	8
Sınav Yoluyla Öğrenme Yöntemi	8
Sınıf Dışı Öğretim	9
Şiir	9
Kaynakça.....	10

2. BÖLÜM

TARİHSEL EMPATİYLE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

Özet	13
Giriş.....	14
Konu ile İlgili Temel Kavramlar	15
Empati	15
Tarihsel Empati.....	17
Tarihsel Empati ve Sosyal Bilgiler Dersi Etkileşimi	19
Sonuç.....	22
Kaynakça.....	23

3. BÖLÜM

GÖRSEL MATERYALLERLE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

Özet	25
Giriş	26
Yazılı Materyaller.....	27
Grafikler	31
Model ve Numuneler	33
Poster ve Afişler	35
Gazete Küpürleri	36
İllüstrasyon.....	38
Karton Faaliyetleri.....	38
Diyoramalar - Üç Boyutlu Maket Çalışmalar	41
Karikatür	42
Sonuç.....	89
Kaynakça.....	95

4. BÖLÜM

HARİTALARLA SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

Özet	99
Giriş	100
Harita	100
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Harita Kullanımı	101
Harita Becerileri	101
Harita Kullanımına Yönelik Etkinlikler ve Öneriler.....	110
Sonuç.....	119
Kaynakça.....	120

5. BÖLÜM

KÜLTÜREL DEĞERLERLE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

Özet	123
Giriş	124
Kültür ve Değer.....	125

Kültür.....	125
Kültür Sınıflandırmaları.....	126
Değer.....	128
Kültürel Değer	129
Eğitim ve Kültürel Değer.....	133
Sosyal Bilgiler Dersinde Kültürel Değerlerin Eğitimdeki Yeri ve Önemi.....	134
Kültürel Değerlerin Öğretiminde, Öğretmene Yönelik Açıklamaların Sosyal Bilgiler Öğretmeni Açısından Değerlendirilmesi	137
Sonuç.....	138
Kaynakça.....	140

6. BÖLÜM

GÜNCEL OLAYLARLA SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

Özet.....	143
Giriş.....	144
Güncel Olayların Gündemdeki Kişilerle Öğretimi.....	146
Güncel Olayların Öğretimi	147
Güncel Olayların Öğretiminde Öğretmenin Rolü.....	153
Sonuç.....	155
Kaynakça.....	161

7. BÖLÜM

EĞİTSEL OYUNLARLA SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

Özet.....	163
Giriş.....	164
Oyun	164
Eğitsel Oyun	166
Oyun ve Bireysel Gelişim.....	169
Sosyal Bilgilerde Eğitsel Oyunlar	172
Bilgi Kazandırmayı Amaçlayan Eğitsel Oyunlar.....	174
Beceri Öğretimini Amaçlayan Eğitsel Oyunlar.....	177
Değer Öğretimini Amaçlayan Eğitsel Oyunlar	179
Kavram Öğretimini Amaçlayan Eğitsel Oyunlar.....	180
Sonuç.....	183
Kaynakça.....	184

8. BÖLÜM**HİKÂYELERLE
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ**

Özet	187
Giriş.....	188
Edebiyat Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi	189
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Hikâyelerin Kullanımı.....	191
Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılacak Hikâyelerin Belirlenmesi ve Nitelikleri ..	195
Sosyal Bilgiler Dersinde Hikâye Kullanımında Faydalı Olabilecek Yöntemler...	196
Sosyal Bilgiler Dersinde Hikâye Kullanımının Sınırlılıkları.....	200
Sonuç.....	201
Kaynakça.....	209

9. BÖLÜM**ANILARLA SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ**

Özet	211
Giriş.....	212
Anı (Hatırat)	213
Eğitimde Edebî Ürün Olarak Anı Kullanımının Yararları.....	216
Sosyal Bilgiler Eğitiminde Anılar.....	217
4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Eğitiminde Anı Kullanımı	222
6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Eğitiminde Anı Kullanımı	225
Sosyal Bilgiler Eğitiminde Kullanılabilecek Anı Örnekleri	230
Sonuç.....	236
Kaynakça.....	237

10. BÖLÜM**ARGÜMANTASYON TEKNİĞİYLE
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ**

Özet	241
Giriş.....	242
Argümantasyon	242
Argümantasyonu Değerlendirme Yöntemleri	243
Toulmin Argüman Modeli.....	243

Zohar ve Nemet'in Analitik Çerçevesi	245
Kelly ve Takao'nun Modeli (Epistemik Seviyeler Modeli)	245
Downing Modeli	245
Erduran, Simon ve Osborne'un Argümantasyon Seviyeleri Modeli	246
Giere Modeli	246
Schwarz, Neuman, Gil ve İlya Modeli (2003).....	247
Sandoval Modeli (2003)	248
Lawson Modeli (2003).....	248
Sosyal Bilgiler ve Argümantasyon.....	250
Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Kazanımlar.....	254
Sonuç.....	266
Kaynakça.....	270

11. BÖLÜM

EZGİLERLE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

Özet	273
Giriş	274
Ezgi-Türkü-Şarkı	278
Ezgilerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarındaki Yeri ve Önemi.....	280
Kültür ve Miras	284
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılabilecek Ezgi Örnekleri	293
Sonuç.....	308
Kaynakça.....	309

12. BÖLÜM

YENİ BİR ÖĞRENME ORTAMI OLARAK ARTIRILMIŞ GERÇEKLIK UYGULAMALARIYLA SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

Özet	313
Giriş.....	314
Artırılmış Gerçeklik	315
Artırılmış Gerçeklik Tarihçesi	319
Sanal ve Artırılmış Gerçeklik Kavramları Arasındaki Fark Nedir?.....	320
Eğitimde Artırılmış Gerçeklik.....	321
Artırılmış Gerçeklik Kullanımının Avantajları	325

Artırılmış Gerçeklik Kullanımının Dezavantajları	326
AG Uygulamaları Öğrenme Ortamlarında Kullanılırken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar	327
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Artırılmış Gerçeklik Uygulamaları	327
Gelecekte Sosyal Bilgiler Öğretiminde Artırılmış Gerçeklik Uygulamaları İçin Öneriler	333
Sonuç	334
Kaynakça	336

13. BÖLÜM

SINIF DIŞI ÖĞRETİM TEKNİKLERİYLE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

Özet	341
Giriş	342
Sınıf Dışı Öğretim	342
Sınıf Dışı Öğretimin Arka Planı	344
Sınıf Dışı Öğretim ve Sosyal Bilgiler Dersi	345
Sınıf Dışı Öğretim Tekniklerinin Sınıflandırılması	346
Doğa ve Çevre Eğitimi	346
Gezi ve Gözlem	350
Yerel Tarih	364
Sözlü Tarih	368
Proje Temelli / Tabanlı Öğrenme	374
Medya Araçları, Sosyal Medya ve Sınıf Dışı Öğretim	376
Sonuç	387
Kaynakça	397

14. BÖLÜM

ŞİİRLERLE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

Özet	403
Giriş	404
Şiirin Tanımı	406
Şiir Türleri	406
Sosyal Bilgiler Eğitiminde Şiirin Önemi	408
Kaynakça	417

15. BÖLÜM**SAHNE SANATLARIYLA
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ**

Özet	419
Giriş	421
Sanat Kavramı ve Sahne Sanatları	422
Geleneksel Sahne Sanatları.....	425
Karagöz.....	426
Meddah.....	427
Orta Oyunu.....	430
Köy Oyunları	433
Kukla	435
Çağdaş Sahne Sanatları.....	436
Tiyatro.....	437
Müzik.....	439
Bale-Dans	442
Opera	444
Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Sahne Sanatları.....	446
Sonuç.....	450
Kaynakça.....	452

16. BÖLÜM**SINAV YOLUYLA
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ**

Özet	457
Giriş	458
Sınav Yoluyla Öğrenme Yöntemi.....	460
Sınav Yoluyla Öğrenme Yönteminin Uygulanışı.....	461
Sınav Yoluyla Öğrenme Yönteminin Faydaları.....	462
Sonuç.....	466
Kaynakça.....	477

17. BÖLÜM

RESİM VE FOTOĞRAFLARLA SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

Özet	479
Giriş.....	480
Görsel Kaynakların Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanımı	481
Sosyal Bilgiler Dersinde Resim Kullanımı	482
Sosyal Bilgiler Dersinde Fotoğraf Kullanımı	489
Sonuç.....	497
Kaynakça.....	500

18. BÖLÜM

YEREL TARİH ETKİNLİKLERİYLE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

Özet	503
Giriş.....	504
Yerel Tarih Anlayışının Gelişimi	505
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yerel Tarih Etkinliklerinin Kullanımı.....	508
Sonuç.....	513
Kaynakça.....	515

19. BÖLÜM

DİNÎ VE AHLAKİ DEĞERLERLE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

Özet	517
Giriş.....	518
Değer.....	519
Değer Eğitimi.....	521
Dinî Değer.....	523
Ahlaki Değer	524
Dinî ve Ahlaki Değerler Açısından Türkiye’de Eğitim	527
Dinî ve Ahlaki Değerler Açısından Sosyal Bilgiler Eğitimi	528
Sonuç.....	534
Kaynakça.....	535

20. BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİNDE ALTI AYAKKABILI UYGULAMA TEKNİĞİ

Özet	539
Giriş	540
1. Lacivert Resmi Ayakkabı	541
2. Gri Spor Ayakkabı	543
3. Kahverengi Yürüyüş Ayakkabısı	543
4. Turuncu Lastik Çizme	544
5. Pembe Terlik	545
6. Mor Binici Çizmesi	546
Kaynakça	548
Yazarların Öz Geçmişleri	549

1. BÖLÜM

ALTERNATİF YAKLAŞIMLARLA SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Özet

Sosyal Bilgiler Eğitimi kendi içerisinde birbirinden farklı disiplinleri barındıran çalışma alanıdır. Bu çalışma alanının her bir disiplinine yönelik olarak hazırlanan kazanımların aktarımında, dersin aktarıcıları olan sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından farklı farklı yaklaşımlar kullanılmaktadır. Kullanılan bu yaklaşımların belirlenmesinde dersin kazanımları başta olmak üzere, öğretmen yeterlilikleri, okul ya da sınıfın donanım düzeyi, öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyi gibi etmenlerin etkili olduğunu söyleyebiliriz. Sosyal bilgiler dersi disiplinlerinin kazanım ve içerik yapısı dikkate alınarak hazırlanan bu çalışmada ele alınan yaklaşımlarla ilgili kavramlar bu bölümde açıklanmıştır. Açıklanan kavramlar, eğitim, sosyal bilgiler, anı, oyun, eğitsel oyun, harita, ezgi-türkü-şarkı, argümantasyon, arttırılmış gerçeklik, hikaye, kültür ve şiir olup; çalışmanın diğer bölümlerinde bu kavramların sosyal bilgiler eğitimindeki kullanımına ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir.

1. Giriş

Sosyal Bilgiler Eğitimi dersi Türkiye’de ilkökul 4 ve ortaokul 5,6,7. sınıflar okutulan bir çalışma alanı olup, demokratik anlamda etkili veya nitelikli bireyler yetiştirmeyi temel almaktadır. Demokratik değer algısını benimseyen bireyler yetiştirmeyi temele alan sosyal bilgiler eğitimi dersinin, içerdiği kazanımların aktarımında daha çok teorik irdelemeyi tercih ettiğini gözlemlemekteyiz. Sosyal bilgiler dersi teorik açıdan irdelendiğinde, bütün çeşitliliğiyle yeryüzüne bağlı olayları tanıtan, bunların oluş sebeplerini açıklayan, vatandaşlık hak ve ödevlerinin, sorumluluklarının neler olduğunu, daha çok soyut kazanımlar ve etkinlikler yoluyla açıklayan çalışma alanıdır (Koçoğlu, 2015). Sosyal bilgilerin verilen teorik inceleme dikkate alındığından soyut olan içeriğin somutlaştırılmasına dayalı bir aktarımın yapılması gerektiği ön plana çıkmaktadır. Sosyal bilgiler dersinde; gerekli amaçsal etkinlikleri gerçekleştirmek için, öğrenciye görelilik ilkesini doğrusu öğrenciye görelilik ilkesi ve öğrencinin somut bir şekilde anlamlandırmasını temele alarak ve disiplinlere bağlı olarak birbirinden farklı yaklaşımlar kullanılmaktadır.

1.1. Eğitim

Eğitim TDK tarafından “Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye” olarak tanımlanmıştır. Eğitim, seçilmiş ve kontrollü bir çevrenin (özellikle okulun) etkisi altında sosyal yeterlik ve optimum bireysel gelişmeyi sağlayan sosyal bir süreçtir (Koçoğlu, 2015). Ertürk (1972) ise eğitimi, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla, kasıtlı ve istendik yönde değişme meydana getirme süreci olarak tanımlarken; Demirel (2012) eğitim terimleri sözlüğünde eğitimi, bireyde kendi yaşantısı yoluyla istenilen davranış değişikliği meydana getirme süreci olarak tanımlamıştır. Tyler’e (2010: 5-6) göre eğitim, bireylerin davranış örüntülerini değiştirme sürecidir.

1.2. Sosyal Bilgiler

Sosyal bilgiler ile ilgili olarak ilk kez 1970 yılında Barth ve Shermis üzerinde geniş mutabakat sağlanan bir tanım yapılmıştır. “Sosyal bilgiler vatandaşlık eğitimi amacıyla sosyal bilimler ve beşerî bilimlerin kaynaştırılmasıdır” (Barr ve diğ., 1978: 18). Sosyal bilgiler program anlayışının anavatanı olan ABD’de yukarıdaki lere benzer birçok farklı tanımlama denemesinde bulunulmuştur. ABD’de, profesyonel sosyal bilgiler eğitimcilerinin üyesi olduğu Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi [NCSS], 1992 yılında sosyal bilgilerin tanımıyla ilgili tartışmalara bir son vermek amacıyla alana kapsamlı bir tanım getirmiştir.

Bu tarihten itibaren sosyal bilgiler uzmanları tarafından Sosyal Bilgiler Öğretimi üzerinde uzlaşa sağlanan ve temel referans kabul edilen bu tanım şöyledir: (Savage ve Armstrong, 1996: 9): “Sosyal bilgiler, sosyal ve beşerî bilimleri vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşerî bilimler, matematik ve doğa bilimlerden kendine mal ettiği içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, genç insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır.” NCSS tarafından kabul edilen bu tanım ABD’de adeta “resmî” bir nitelik kazanmıştır. Gerek yabancı gerekse Türk bilim adamlarının yaptıkları tanımlar göz önünde bulundurularak sosyal bilgileri şöyle tanımlayabiliriz: “Sosyal bilgiler, hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşerî bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programıdır.”

1.3. Anı (Hatırat)

Edebiyat herhangi olay, duygu, düşünce, hayal veya bir bilim kolunun çeşitli konularını dil aracılığıyla anlatıp biçimlendirme sanatıdır (TDK, 1994). Tür edebi eserlerin konu, anlatım, dil, plan gibi yönlerden benzerlikleri veya yakınlıkları olan, ayrı ayrı veya belirli özelliklere göre tanımlanan yapılarıdır (Baş, 2003). Bu biçimlendirme ve sınıflandırma sonucunda ortaya çıkan kaynaklar ise edebi ürün olarak tanımlanmaktadır. Edebi ürünler diğer alanlarda olabileceği gibi Sosyal Bilgiler Eğitiminde yer alan kazanım, beceri, değer ve öğrenme alanlarında da kullanılabilir. Hikâye, roman, şiir, masal, bilmece, mektup, fıkra, efsane, destan, atasözü, anı gibi edebi ürünler Sosyal Bilgiler Öğretiminin en önemli öğesi durumundadır. Edebiyat temeline dayanan Sosyal Bilgiler Öğretiminin temelini ise öğretmen, öğrenci, edebi ürün, programın düzeni ile yöntem ve teknik seçimi oluşturmaktadır (Demir ve Akengin, 2012). W. Hazlitt, “klasikleri inceleme, bir kafa idamı olmaktan ziyade insana insanlığı tanıtıcı bir çalışma sayılmalıdır.” demiştir (Ata, 2014).

1.4. Argümantasyon

Argümantasyonun araştırmacılar tarafından yapılan birçok tanımı mevcuttur. Toulmin (2003)’e göre ‘Argümanların Kullanımı’ (The Uses of Arguments) kitabında argümantasyon, belirli bir iddianın geçerliliği konusunda insanları ikna